
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Отримано: 12 лютого 2020 року

Прорецензовано: 17 лютого 2020 року

Прийнято до друку: 20 лютого 2020 року

e-mail: marina.bogachik@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2020-10(78)-184-187

Богачик М. С. Формування навичок читання у процесі дистанційного навчання англійської мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 10(78). С. 184–187.

УДК: 811.111:378.147

Богачик Марина Сергіївна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практики англійської мови,
Рівненський державний гуманітарний університет

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті проаналізовано роль читання у процесі формування комунікативної компетентності. Визначення сутності поняття компетенції у читанні. Виокремлено чинники, які впливають на ефективність формування навичок читання англійською мовою. Висвітлено різні класифікації видів читання та доцільність їх застосування на різних етапах навчання англійської мови. Проаналізовано особливості різних стратегій читання та їх реалізацію у процесі навчання англійської мови. Охарактеризовано особливості різних етапів формування навичок читання англійською мовою. Узагальнено вимоги до текстів для читання англійською мовою. Подано рівні розуміння текстів та типові завдання, характерні для кожного рівня.

Ключові слова: стратегії, навички читання, комунікативна компетентність, текст.

Maryna S. Bohachyk,
Ph.D in Pedagogics, Associate Professor of Practice of English Language
Department, Rivne State University of the Humanities

FORMATION OF READING SKILLS IN THE ENGLISH LANGUAGE REMOTE TEACHING PROCESS

The role of reading in the process of formation of communicative competence was analyzed. The essence of the concept of competence in reading was defined. The main factors influencing the effectiveness of formation of reading skills in English were defined (the features of perception of written texts – time spent on text processing and length of the text; psychophysiological and individual age features of the students – visual perception of the text, the features of mental operations – ability to analyze and make the conclusions, memory, in particular, visual, attention, intelligence, ability to use the experience of reading in the native language, motivation, the presence of cognitive interest, the ability to apply different reading strategies, etc.; the characteristics of the text – authentic, semi-authentic, adapted texts, compliance with cognitive interests, age and level of language proficiency of the students, etc.). Different classifications of types of reading and their application at different stages of English language learning were analyzed (by the target: educational and introductory search; by the method of content disclosure: analytical and synthetic; by the participation of the native language: translated and non-translated; by the nature of the implementation of the semantic side of perception and processing of the text: reading with incomplete understanding and reading with full understanding; by the nature of the organization of activity: prepared with the removed difficulties – training and unprepared without previously removed difficulties – control; depending on the length: extensive and intensive; by the fact of relation to the educational process: educational and real; by the way of using a bilingual dictionary: reading with or without a dictionary; by the place of organization of reading: classwork or homework). The features of different reading strategies were analyzed (predicting, monitoring, confirming, connecting, questioning, skimming, scanning, distinguishing, using context clues, paraphrasing or summarizing, visualizing). The features of different stages of learning to read were described (pre-reading, while-reading, after-reading). The requirements for the texts for reading in English were generalized. The levels of comprehension of the texts and typical tasks appropriate for each level was given (fragmentary understanding, general understanding, full understanding, critical understanding).

Key words: strategies, reading skills, communicative competence, text.

Постановка проблеми та її значення. Однією з ключових мовленнєвих навичок є читання. Читання забезпечує доступність інформації з різних галузей життя та діяльності людства – історії, культури, політики, економіки, побуту країни, мова якої вивчається, передачу досвіду, нагромадженого попередніми поколіннями, розвиває інтелектуальні вміння (наприклад, критично оцінювати, прогнозувати, систематизувати, аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, обґрунтовувати прочитане, використовувати мовну та контекстуальну здогадку, ігнорувати невідомий лексичний чи граматичний

матеріал, що є неважливим для загального розуміння прочитаного, тощо), мовленнєві уміння (знаходити у тексті основну інформацію, вибирати необхідні деталі, розуміти загальний зміст прочитаного з ігноруванням другорядної несуттєвої інформації, тощо), комунікативні здібності (уміння відповідно реагувати на прочитане, застосовувати здобуту інформацію у реальних комунікативних ситуаціях, розширювати свої країнознавчі та соціокультурні знання, задовільняти власні пізнавальні, творчі інтереси та потреби, тощо). Крім того, читання забезпечує реалізацію навчальної, розвиваючої та виховної мети. Оскільки метою навчання англійської мови є формування саме комунікативної компетентності, то реалізувати цей процес без формування навичок читання неможливо.

Для цілісного розуміння значення навичок читання у контексті формування комунікативної компетентності, розглянемо її структурні компоненти. Комунікативна компетентність включає: 1) мовленнєву компетенцію, що передбачає володіння такими видами мовленнєвої діяльності як аудіювання, говоріння, читання, письмо; 2) мовну компетенцію, що включає мовні знання (лексичні, граматичні, фонетичні та орфографічні) і відповідні навички; 3) дискурсивну компетенцію, що включає вміння керувати мовленням та структурувати його за допомогою тематичної та логічної організації, зв'язності, стилю, риторичної ефективності тощо; 4) соціокультурну компетенцію, яка включає знання соціокультурних особливостей англійської мови, формування умінь виділяти загальне та специфічне в культурі рідної країни та країни, мова якої вивчається; 5) соціолінгвістичну компетенцію – здатність розуміти та продукувати вербальну та невербальну поведінку, яка відповідає певному соціолінгвістичному контексту комунікативної ситуації [1, с. 48].

Таким чином, для реалізації формування комунікативної компетентності, насамперед необхідно формувати компетентність у читання, яку розуміємо як «...здатність читати автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту в умовах опосередкованого спілкування» [2, с. 49].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування навичок читання іноземною мовою розглядалася такими іноземними та вітчизняними науковцями як Є. Адамович, Г. Барабанова, М. Біболетова, Н. Гальськова, Н. Гез, А. Горбунова, В. Горець, Ю. Гусак, Е. Дібет, А. Едігер, Б. Ельконін, Т. Єременко, Л. Кемерон, З. Кличнікова, Ч. Конрад, О. Кузьменко, Т. Купер, Є. Пасова, В. Плахотник, Дж. Райлі, С. Фоломкіна, Н. Щербакова, М. Яковлева та іншими. Проте, сьогодні освітній процес зустрічається з новими викликами, які вимагають забезпечити навчання англійської мови, а отже, і формування навичок читання, в умовах дистанційного навчання. Тому, є обґрунтовані підстави вважати актуальним питання адаптації сучасних стратегій навчання читання англійською мовою до реалій сьогодення.

Мета статті – проаналізувати застосування різних стратегій формування навичок читання у процесі навчання англійської мови у дистанційній формі.

Виклад основного матеріалу. У методиці викладання англійської мови розрізняють продуктивні (говоріння та письмо, які забезпечують передачу особистих або чужих думок в усній чи письмовій формі) та рецептивні (аудіювання та читання, які передбачають сприйняття, розуміння та інтерпретацію інформації, яка транслюється іншими учасниками комунікації) види мовленнєвої діяльності.

Читання – це процес сприйняття та декодування формального (форма) та семантичного (зміст) аспектів графічних мовних знаків відповідно до норм певної мови.

Читання застосовується на усіх етапах вивчення англійської мови, оскільки є не лише метою, але й засобом навчання інших видів мовленнєвої діяльності. Проте, читання є домінуючим видом мовленнєвої діяльності на старшому етапі навчання.

Основні чинники, які впливають на ефективність формування навичок читання англійською мовою можна поділити на такі групи як: 1) особливості сприйняття писемних текстів (час, відведений на опрацювання та обсяг тексту); 2) психофізіологічні та індивідуально-вікові особливості учнів чи студентів (зорове сприйняття тексту, особливості мисленнєвих операцій – уміння аналізувати, узагальнювати, формулювати висновки, використовувати досвід читання рідною мовою та різні стратегії читання, особливості пам'яті, зокрема, зорової, уваги, кмітливості, мотивація, наявність пізнавального інтересу, тощо); 3) характеристики тексту (автентичні, напівавтентичні, адаптовані тексти, відповідність пізнавальним інтересам, віковим особливостям та рівню володіння мовою, тощо).

У методиці розрізняють наступні класифікації видів читання, базуючись на різних критеріях:

1) за формою: читання вголос (засіб розвитку техніки читання на початковому етапі вивчення англійської мови, та засіб контролю інтонаційної виразності, вимови, точності розуміння, виявлення труднощів, розвитку усного мовлення на подальших етапах навчання) та про себе (найважливіше уміння, яке має здобути кожен, хто вивчає іноземну мову; може бути переглядове, ознайомлювальне, вивчаюче, пошукове, інформативне чи тренувальне залежно від мети та цілей навчання);

2) за цільовою спрямованістю: навчаюче та ознайомлювально-пошукове;

3) за способом розкриття змісту: аналітичне (детальне вивчення тексту з аналізом мовної форми) та синтетичне (цілісне сприйняття змісту прочитаного);

4) за участю рідної мови: перекладне та безперекладне;

5) за характером реалізації змістової сторони сприйняття і переробки тексту: читання з неповним та повним розумінням;

6) за характером організації діяльності: тренувальне та контрольне;

7) в залежності від обсягу: екстенсивне (читання задля задоволення, розширення знань чи поповнення словникового запасу) та інтенсивне (для детального розуміння прочитаного);

8) за фактом відношення до навчального процесу: навчальне та реальне;

9) за способом використання двомовного словника: читання зі словником та читання без словника;

10) за місцем організації читання: класне та домашнє [2, с. 15].

В залежності від мети читання та особливостей текстового матеріалу розрізняють наступні стратегії читання:

1) прогнозування (predicting): ймовірне передбачення змісту тексту на основі заголовка, обкладинки, ілюстрацій або фонових знань в контексті роботи над текстом;

2) моніторинг (monitoring): визначення чи читач розуміє зміст прочитаного, в іншому випадку – повторне перечитування з метою повного розуміння;

- 3) підтвердження (confirming): знаходження доказів точності попереднього прогнозування;
- 4) поєднання (connecting): звернення до попереднього читання, інформації чи досвіду;
- 5) опитування (questioning): постановка питань за змістом тексту, які можуть включати прогнозування чи передбачення щодо кожної частини тексту упродовж читання;
- 6) швидкий перегляд (skimming): читання з метою розуміння загального змісту чи основних ідей прочитаного;
- 7) уважне, детальне вивчення (scanning): читання з метою виявлення конкретної, детальної інформації (наприклад, дати, імена, тощо);
- 8) розпізнавання (distinguishing): виокремлення важливої та несуттєвої другорядної інформації;
- 9) використання підказок з контексту (using context clues): перегляд структури та змісту тексту (ілюстрацій, пунктуації, тощо) з метою глибшого розуміння;
- 10) перефразування та узагальнення (paraphrasing or summarizing): використовується упродовж та після прочитання тексту;
- 11) візуалізація (visualizing): створення графічних образів відповідно до прочитаного для кращого розуміння змісту тексту [4, с. 184–185].

С. Фоломкіна виокремлює наступні види читання відповідно до поставленої мети:

- 1) ознайомлювальне читання – найпоширеніший вид читання у повсякденному житті, який передбачає розуміння основного змісту прочитаного (передбачає швидкий перегляд тексту з розумінням загального змісту та окремих важливих деталей зокрема). Реалізація цієї мети можлива за умови розуміння 75% основного змісту, якщо решта 25% не містить ключових положень (лексичних одиниць чи граматичних структур), важливих для розуміння змісту всього тексту;
- 2) переглядове або вибіркоче читання – передбачає швидкий перегляд текстового матеріалу з фокусуванням уваги на необхідній інформації;
- 3) вивчаюче читання – повне глибоке розуміння змісту та деталей прочитаного з метою формування власного, критичного ставлення до прочитаного [3].

Оскільки читання є інтерактивним процесом, що включає в себе читача, автора/письменника та текст, розглянемо основні характеристики та вимоги до останнього. Основною навчально-методичною одиницею формування навичок читання англійською мовою є текст – «...комунікативна одиниця, що характеризується такими ознаками як смислова, комунікативна єдність, структурна цілісність та відображає певну прагматичну установку його творця» [2, с. 22].

Обираючи текст для формування навичок читання, необхідно враховувати такі критерії як: відповідність пізнавальним інтересам, психо-фізіологічним, віковим та індивідуальним особливостям учнів чи студентів, навчальна та освітня спрямованість, ідейно-виховна та естетична цінність, об'єм, структура, тип, характер, науковість, актуальність змісту тексту за жанрами відповідно до програмних вимог, тематична спорідненість викладеного матеріалу з життєвим досвідом учнів/студентів, нормативність мовного матеріалу, відповідність рівню володіння мовою (лексичні, граматичні, фонетичні, синтаксичні, семантичні, країнознавчі знання, тощо), можливості використання тексту для розвитку інших видів мовленнєвої діяльності (письмо, мовлення).

Зокрема, для формування навичок читання у процесі навчання англійської мови у дистанційній формі розроблені наступні додатки: EnglishDom, LinguaLeo, Duolingo, Words, Easy Ten, Learn English, LingQ, Babbel, Conversation English by the English App, EnglishPod – Learn English, Johnny G, Skyrock, Busuu, Lingvist, тощо. Крім того, з цією ж метою використовуються ресурси ESL Reading Smart, NaturalReader, TextAloudMp3, News English Extra, Learning English BBC, CNN News, Breaking News English, British Council, тощо. Організацію процесу формування навичок читання англійською мовою у дистанційній формі можна здійснювати на базі різних платформ, таких як <https://www.skype.com/uk/>, <https://hangouts.google.com>, <https://products.office.com/uk-ua/microsoft-teams/group-chat-software>, <https://zoom.us>, <https://www.webex.com>.

У роботі з будь-яким текстом (автентичним, напівавтентичним, адаптованим, друкованим, звуковим, відео) виділяють такі три основних етапи роботи:

- 1) дотекстовий (передбачає формування мотивації, активізацію фонових знань мовного, мовленнєвого та соціокультурного характеру, роботу з заголовком, автором, ілюстраціями, структурою тексту, використання мовного штурму, тощо);
- 2) текстовий (передбачає формування мовних навичок та мовленнєвих умінь – зокрема, умінь інтерпретації, мовної здогадки у процесі роботи над текстом, відображення прочитаного у графічному вигляді, виправлення помилок у тексті, тощо);
- 3) післятекстовий (передбачає перевірку розуміння прочитаного, розвиток навичок узагальнення, аналізу, класифікації, систематизації, інтерпретації, критичного оцінювання, відображення прочитаного тексту у графічному вигляді (KWL charts – що я знаю, що я хочу дізнатися, що я дізнався чи навчився; concept/semantic map – запис окремих важливих подій, термінів, деталей, тощо зі встановленням зв'язків між ними; sequence chains – графічне відображення логічної послідовності подій; anchor charts – графічне зображення питань до прочитаного, наприклад, who, what, when, where, why, how; Venn diagrams – використовується для порівняння та протиставлення, зокрема спільних та відмінних ознак чи характеристик).

Розрізняють декілька рівнів розуміння іншомовних текстів: 1) рівень фрагментарного розуміння (розуміння змісту окремих речень на рівні окремих абзаців); 2) рівень загального розуміння (повне глибоке розуміння змісту прочитаного); 3) рівень повного (детального) розуміння (власна критична оцінка та розуміння емоційного забарвлення змісту прочитаного); 4) рівень критичного розуміння (аналіз та узагальнення ідейно-тематичного змісту та його зв'язок із загальним напрямом твору) [2, с. 52].

Відповідно до різних рівнів розуміння текстів виокремлюють наступні стратегії формування навичок читання: 1) на рівні слова: виокремити низку похідних слів та їх складові елементи, підкреслити слова чи частини слів, які схожі зі словами в рідній чи інших іноземних мовах (наприклад, інтернаціональні слова, запозичення, тощо), знайти слова з певними афіксами та семантизувати їх та утворити похідні від спільного кореня, тощо); 2) на рівні речення: врахування візуальних підказок (наприклад, написання слів з великої літери; числівники; заперечення; лапки; знаки пунктуації); граматичні маркери (закінчення дієслів; знаходження в тексті слів, які поєднують частини складного речення (сполучників, займенників); врахування

порядку слів у різних типах речень, тощо); 3) на рівні тексту: доповнення тексту малюнками, фото, діаграмами, графіками, тощо; розділ тексту на частини; пошук ключової інформації в тексті; пошук у тексті слів, які з'єднують речення одне з одним; 4) на рівні розуміння культурних феноменів: розвиток навичок розуміння реалій, країнознавчі знання; компаративний аналіз текстів англійською та рідною мовами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, формування навичок читання англійською мовою є не лише метою, але й засобом формування інших мовленнєвих навичок. Цей процес потребує ретельного вибору доцільних стратегій в залежності від видів читання, які практикуються з різною метою, чинників, що впливають на ефективність розвитку навичок читання, доцільності різних завдань на певних етапах читання, тощо. Питання адаптації сучасних стратегій та методів навчання читання до викликів сьогодення є надзвичайно важливим та об'ємним. Зокрема, подальшого дослідження потребують шляхи використання різних інформаційно-комунікаційних технологій, мобільних додатків для забезпечення формування навичок читання у процесі навчання англійської мови у дистанційній формі.

Література:

1. Богачик М. С. Особливості формування комунікативної компетентності студентів-філологів у процесі вивчення англійської мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна» : Збірник наукових праць*. 2016. Вип. 62. С. 46–49.
2. Єременко Т. Є., Трубіцина О. М., Лук'янченко О. І., Юмрукуз А. А. Навчання читання англійською мовою студентів мовних факультетів. Навчальний посібник з курсу методики викладання іноземних мов у закладах вищої освіти. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2018. 201 с.
3. Фоломкина С. К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе. М. : «Высшая школа», 1987. 206 с.
4. Shin Joan Kang, Crandall JoAnn. *Teaching Young Learners English. From Theory to Practice*. Heinle ELT, 2014. 416 p.